

Handläggare
Pia Lindman
Telefon: 08-50808418**Till**
Kungsholmens stadsdelsnämnd
2026-08-27

Svar på skrivelse: Hur säkerställa att inga våldtäkter sker i hemtjänsten?

Svar på skrivelse

Förvaltningens förslag till beslut

Kungsholmens stadsdelsnämnd överlämnar tjänsteutlåtandet som svar på skrivelsen.

Sammanfattning

Nämndledamöter från Liberalerna, Moderaterna och Kristdemokraterna har lämnat en skrivelse om hur Kungsholmens stadsdelsnämnd kan säkerställa att inga våldtäkter sker i hemtjänsten.

Skrivelsen från Liberalerna, Moderaterna och Kristdemokraterna efterfrågar en redogörelse för hur Kungsholmens stadsdelsförvaltning förebygger, upptäcker och hanterar våldtäkter, sexuella trakasserier, sexuella övergrepp, hot, våld och bedrägerier inom hemtjänsten. Frågorna handlar bland annat om hur händelser följs upp, vilka åtgärder som vidtas, hur förtroendet återställs och vilket stöd som erbjuds den utsatte och anhöriga. Nämndledarmötena vill även veta hur det förebyggande arbetet bedrivs och om arbetssätten skiljer sig mellan kommunal och privat hemtjänst.

Förvaltningen redogör i sitt svar hur äldreomsorgen ska förebygga, upptäcka och hantera våld, övergrepp, hot och andra missförhållanden för att skapa en trygg och säker omsorg. Vid misstänkta missförhållanden ska händelser dokumenteras och utredas, och vid allvarliga fall kan en lex Sarah-anmälan till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) behöva göras. Förebyggande arbete sker bland annat genom noggrann rekrytering, referenstagning, registerkontroller, introduktion, utbildning och uppföljning av personalens arbete. Om en allvarlig händelse inträffar ska den drabbade få stöd och verksamheten ska vidta åtgärder. Exempelvis förändrade arbetssätt, extra stöd eller tillfälligt ta en medarbetare ur tjänst. Kraven på trygg och säker omsorg gäller både kommunala och privata hemtjänstutförare, som alla måste följa lagstiftning och Stockholms stads krav.

Bakgrund

Nämndledamöter från Liberalerna, Moderaterna och Kristdemokraterna har lämnat en skrivelse om hur Kungsholmens stadsdelsnämnd kan säkerställa att inga våldtäkter sker i hemtjänsten.

Ärendet

Nämndledamöter från Liberalerna, Moderaterna och Kristdemokraterna har lämnat en skrivelse där man efterfrågar en redogörelse för hur Kungsholmens stadsdelsförvaltning arbetar för att förebygga, upptäcka och hantera våldtäkter, sexuella trakasserier, sexuella övergrepp, hot, våld och bedrägerier inom hemtjänsten. Skrivelsen omfattar frågor om hur sådana händelser följs upp, vilka åtgärder som vidtas när de inträffar, vilket stöd som erbjuds den enskilde och anhöriga samt hur det förebyggande arbetet bedrivs. Vidare efterfrågas information om huruvida arbetssätten skiljer sig mellan kommunalt och privat utförd hemtjänst. I skrivelsen ställs följande frågor:

1. Hur följer man upp/tar reda på att de som har hemtjänst på Kungsholmen inte utsatts för:
 - a. våldtäkter
 - b. sexuella trakasserier
 - c. sexuella övergrepp,
 - d. hot
 - e. våld
 - f. bedrägerier
2. Om det framkommer att något av ovanstående skett, vilka åtgärder vidtar man för att förhindra att det sker igen?
3. Hur arbetar man med att återställa förtroendet hos den som utsatts och hos anhöriga?
4. På vilket sätt arbetar man preventivt med frågorna?
5. På vilket sätt erbjuder man stöd och hjälp till den som utsatts för något av ovanstående?
6. Arbetar man på olika sätt beroende på om hemtjänsten är i privat regi eller om den är kommunal?

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom äldreomsorgsavdelningen. Ärendet har behandlats i förvaltningsgrupp. Rådet för funktionshinderfrågor och

pensionärsrådet har beretts möjligheter att lämna synpunkter i ärendet.

Jämställdhetsanalys

Sexuella övergrepp påverkar kvinnor och män olika eftersom majoriteten av offer är kvinnor och män är förövare men rollerna kan också vara de omvända. Händelser där någon i tjänst utövar sexuellt våld över en omsorgstagare i beroendesituation kan skada offret på många sätt, bland annat beröva grundtryggheten och tilliten till dem som ska hjälpa personen.

Förvaltningens synpunkter och förslag

1. Hur följer man upp/tar reda på att de som har hemtjänst på Kungsholmen inte utsätts för:

- a. våldtäkter
- b. sexuella trakasserier
- c. sexuella övergrepp
- d. hot
- e. våld
- f. bedrägerier

Arbetet med att förebygga, upptäcka och hantera våld, övergrepp, hot och andra missförhållanden är en viktig del av verksamheternas systematiska kvalitets- och säkerhetsarbete. Uppföljningen sker bland annat genom regelbundna kontakter mellan den enskilde och biståndshandläggaren, utförarnas löpande uppföljning av beviljade insatser samt genom dialog med den enskilde och, när samtycke finns, anhöriga.

Verksamheterna ska rapportera avvikelser och misstänkta missförhållanden enligt gällande lagstiftning. Synpunkter och klagomål ska tas emot, dokumenteras, följas upp och vid behov utredas. Vid misstanke om brott sker samverkan med Polismyndigheten. Om det finns ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande ska händelsen hanteras enligt lex Sarah. Den som bedriver verksamheten är skyldig att utreda och dokumentera rapporterade missförhållanden eller påtagliga risker samt att utan dröjsmål vidta de åtgärder som behövs. Om missförhållandet är allvarligt ska det anmälas till Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Syftet är framför allt att komma till rätta med brister och förhindra att liknande händelser inträffar igen. Det är också viktigt att uppmärksamma att missförhållanden inte enbart handlar om fysiskt våld eller sexuella övergrepp. Brister i bemötande, psykiska övergrepp, uteblivna insatser och felaktigt utförda insatser kan också vara allvarliga. När det gäller bedrägerier mot äldre arbetar förvaltningen förebyggande genom information och samverkan med lokalpolis.

2. Om det framkommer att något av ovanstående skett, vilka åtgärder vidtar man för att förhindra att det sker igen?

Om det framkommer att en brukare har utsatts för ett brott eller ett missförhållande ska omedelbara åtgärder vidtas för att säkerställa den enskildes trygghet och säkerhet. Händelsen utreds enligt gällande rutiner. Vid misstanke om brott uppmanas och stöds den enskilde att göra en polisanmälan och verksamheten samverkar med Polismyndigheten vid behov.

Om förutsättningarna för lex Sarah är uppfyllda genomförs en lex Sarah-utredning. Utredningen ska inte enbart fokusera på vad som hände, utan även identifiera bakomliggande orsaker och vilka förändringar som krävs för att minska risken för att liknande händelser upprepas. Åtgärderna kan exempelvis innebära förändrade arbetssätt och rutiner, handledning eller utbildning, förändrad bemanning, förstärkt arbetsledning eller andra organisatoriska förbättringar. Det kan även vara aktuellt att tillfälligt ta en medarbetare ur tjänst under pågående utredning. Företagshälsovården kan vid behov ge stöd i utrednings- och förändringsarbetet.

3. Hur arbetar man med att återställa förtroendet hos den som utsatts och hos anhöriga?

Efter en allvarlig händelse är det viktigt att den enskilde och eventuella anhöriga får tydlig och saklig information om vad som har hänt, vilka åtgärder som vidtas och hur uppföljningen kommer att ske. Den enskilde ges möjlighet till fortsatt dialog med ansvarig chef och andra relevanta funktioner.

Verksamheten behöver utgå från den enskildes individuella behov och upplevelse av trygghet. Det kan exempelvis innebära att hemtjänstinsatserna anpassas eller att den fasta omsorgskontakten byts ut. Verksamheten strävar, i den mån det är möjligt, efter att tillgodose den enskildes önskemål om kvinnliga eller manliga medarbetare. Den enskildes situation följs kontinuerligt upp, och vid behov omprövas vidtagna åtgärder om de inte leder till en tillräcklig känsla av trygghet.

Förtroende återupprättas genom öppen kommunikation, lyhördhet, delaktighet och genom att verksamheten tydligt visar att det som har hänt tas på allvar och leder till konkreta förbättringar. När anhöriga är involverade ska detta ske med respekt för den enskildes självbestämmande och samtycke.

4. På vilket sätt arbetar man preventivt med frågorna?

Det förebyggande arbetet är en central del av verksamheternas systematiska kvalitetsarbete. Det handlar både om att minska risken

för att olämpliga personer anställs och om att tidigt upptäcka signaler på misskötsamhet, övergrepp eller andra missförhållanden hos redan anställda.

Enheter i egen regi tillämpar kompetensbaserad rekrytering. Referenstagning är ett viktigt moment och kan bidra till att bekräfta rekryterarens bedömning samt fånga upp information som inte framkommit tidigare i processen. Kungsholmens stadsdelsförvaltning tillämpar digital referenstagning, vilket ger möjlighet till en mer strukturerad process där referenten verifierar sin identitet. Frågorna berör bland annat den sökandes kompetenser, varför tidigare anställning upphörde och om referenten skulle vilja arbeta med personen igen. Referenstagning kan även bidra till att upptäcka oegentligheter, men ska inte ses som en tillräcklig kontroll i sig. Den behöver kombineras med övriga delar av rekryteringsprocessen.

Vid rekrytering inom äldreomsorgen begär chefer även in utdrag från belastnings- och misstankeregistret enligt de bestämmelser som gäller. Utdragen kan ge ytterligare information om den sökandes bakgrund, men utgör endast en del av den samlade lämplighetsbedömningen. En person utan tidigare domar kan exempelvis fortfarande vara olämplig för arbetet. En gedigen introduktion är också viktig. Den ska bland annat tydliggöra medarbetarens skyldigheter och rättigheter samt verksamhetens värdegrund och förväntningar på bemötande och agerande.

Det förebyggande arbetet fortsätter efter anställningen. En närvarande och lyhörd chef behöver vara uppmärksam på signaler om misskötsamhet från såväl personalgruppen som från brukare och anhöriga. Regelbundna diskussioner och reflektioner kring värdegrund, bemötande och yrkesetik, exempelvis på arbetsplatsträffar och medarbetarsamtal, ska bidra till att problem upptäcks tidigt. Ett gränsöverskridande beteende kan vara ett exempel på misskötsamhet. Misskötsamhet är ett arbetsrättsligt begrepp och kan bland annat omfatta olämpligt uppträdande, samarbetssvårigheter, arbetsvägran, olovlig frånvaro, brottslighet och annan oredlighet.

När en avvikelse inträffar ska den dokumenteras och utredas enligt gällande regler. Beroende på vad som har inträffat kan verksamheten behöva genomföra en lex Sarah-utredning för att identifiera och åtgärda ett missförhållande eller en påtaglig risk för missförhållande. Syftet är att stärka kvalitet och trygghet, se systemfel och inte enbart att peka ut en enskild person. Parallellt kan arbetsgivaren behöva genomföra en arbetsrättslig utredning av en medarbetares agerande. Misskötsamhet hanteras utifrån vad som har hänt och hur allvarligt agerandet är. Arbetsgivaren ska agera tidigt och utreda vad som inträffat. Det kan innebära samtal med den eller de berörda och, när det behövs, med andra personer som kan bidra till att klarlägga händelseförloppet. Medarbetaren behöver

få tydlig information om vad arbetsgivaren bedömer som misskötsamhet, vilka konsekvenser agerandet har fått och vilka krav som gäller framåt. Beroende på situationen kan stödåtgärder erbjudas, exempelvis samtal med chef, handledning eller företagshälsovård.

Vid upprepade misskötsamhet kan arbetsgivaren tydliggöra åliggandena skriftligt och upprätta en handlingsplan som följs upp. Beroende på omständigheterna kan andra arbetsrättsliga åtgärder bli aktuella, exempelvis skriftlig varning eller, i allvarliga fall, uppsägning eller avsked. Arbetsrättsliga åtgärder måste alltid bedömas utifrån gällande lag, kollektivavtal och omständigheterna i det enskilda ärendet. Våld eller hot om våld riktat mot brukare, klienter eller medarbetare är mycket allvarligt och kan få både arbetsrättsliga och straffrättsliga konsekvenser.

Varje enhet inom äldreomsorgen analyserar löpande avvikelser och klagomål för att identifiera utvecklingsområden och stärka verksamhetens kvalitet. Äldreförvaltningen ansvarar för kravställningen gentemot hemtjänstutförare genom bland annat förfrågningsunderlag, uppdragsbeskrivningar och riktlinjer. Kungsholmens stadsdelsförvaltning ställer krav på chefers kompetens, exempelvis adekvat utbildning samt lång och praktisk erfarenhet av operativ arbetsledning. Kungsholmens stadsdelsförvaltnings chefer utbildas årligen i arbetsrätt och misskötsamhet. HR har ett nära samarbete med cheferna i misskötsamhetsärenden, och medarbetare som berörs av sådana ärenden kan ta stöd av sin fackliga organisation. Medarbetarna ska ha undersköterskeutbildning om 1 500 poäng. Förvaltningen har bedrivit ett flerårigt utvecklingsarbete för att öka andelen utbildade medarbetare inom äldreomsorgen. Enligt underlaget är andelen undersköterskor med skyddad yrkestitel för närvarande 80 procent.

5. På vilket sätt erbjuder man stöd och hjälp till den som utsatts för något av ovanstående?

Den som har utsatts ska erbjudas stöd utifrån sina individuella behov. Det kan innebära omedelbara skyddsåtgärder, stöd i kontakten med polis, hälso- och sjukvård eller andra relevanta verksamheter samt anpassningar av hemtjänstinsatserna för att skapa ökad trygghet. Den enskildes situation följs upp och samverkan sker vid behov med andra aktörer för att säkerställa att rätt stöd ges. Det är viktigt att stödet utgår från den enskildes önskemål och behov samt att den enskilde får information om vilka åtgärder som vidtas. Om en medarbetare är misstänkt för att ha utsatt en brukare för brott eller allvarligt missförhållande kan arbetsrättsliga åtgärder behöva vidtas under utredningen, exempelvis att medarbetaren tillfälligt tas ur tjänst.

**6. Arbetar man på olika sätt beroende på om
hemtjänsten är i privat regi eller om den är
kommunal?**

Nej. De grundläggande kraven på en trygg och säker omsorg gäller oavsett om hemtjänsten bedrivs i kommunal eller privat regi. Samtliga utförare ska följa socialtjänstlagstiftningen och tillämpliga föreskrifter samt de krav som Stockholms stad ställer genom avtal, uppföljning och andra styrande dokument. Kraven på att förebygga, upptäcka, rapportera, utreda och åtgärda missförhållanden samt att säkerställa en trygg och säker omsorg gäller därmed för samtliga verksamheter.

Förvaltningen föreslår att Kungsholmens stadsdelsnämnd godkänner tjänsteutlåtandet som svar på skrivelsen.

Ann-Christine Hansson
Stadsdelsdirektör
Kungsholmens
stadsdelsförvaltning

Helena Lindström Slotte
Avdelningschef
Kungsholmens
stadsdelsförvaltning

Bilagor

1. Skrivelse från Liberalerna, Moderaterna och KD: Hur säkerställa att inga våldtäkter sker i hemtjänsten?

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Ann-Christine Hansson, Stadsdelsdirektör	2026-09-04
Helena Lindström Slotte, Avdelningschef	2026-09-04